

FÖRFATTARFÖRBUNDET OM BEHOVET AV EN STARK TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHET

Författarförbundet vill påminna om vikten av att värna det fria ordet, av yttrande- och informationsfrihet som basen för en fungerande demokrati. Det är lätt att ta de medborgerliga fri- och rättigheterna för givna. Författarförbundet vill se ett tydligt politiskt ansvar för att hålla det svenska samhället öppet för en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet och som säkerställer rätten till fri debatt.

Författarförbundet kräver att riksdagen ska slå vakt om de bärande principerna i grundlagarna Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen:

- *Yttrandefrihet som en medborgerlig rättighet, lika för alla. Det ska inte, som i många andra länder, vara en rättighet för specifika yrkesgrupper eller branscher.*
- *Censurförbud. Staten får inte uppställa några hinder för den som vill yttra sig med grundlagsskydd och inte ingripa mot enskilda för sådant de yttrat förrän i efterhand.*
- *Ensamansvar för utgivare. Att en person kan ta det rättsliga ansvaret för andras yttranden i t ex en tidning, ett TV-program eller webbplats är en förutsättning för det långtgående svenska meddelarskyddet och rätten att yttra sig anonymt.*
- *Rättegång enligt specialutformade regler – och med jury – vid åtal för tryck- och yttrandefrihetsbrott.*

För författare och översättare som levt i diktaturer, fått sina verk censurerade, sitt privatliv övervakat och levt där fri press inte existerar, är Sverige förmodligen ett drömland. Hos Författarförbundet finns medlemmar som kan vittna om sådana erfarenheter, t ex författare som lever och verkar i Sverige men som ofta skriver på ett annat språk än svenska. Författarförbundet verkar för att stödja fängslade författare i andra länder, att främja översättning av litteratur från andra språkområden och att bistå författar- och översättarorganisationer vilkas verksamheter omöjliggörs av myndigheterna i hemlandet.

Tryck- och yttrandefrihet bygger på några enkla principer som är grundläggande i en demokrati: rätten att yttra sig, rätten att ta del av information, t ex genom frikostigt tillgängliga bibliotek, och rätten att sprida information.

För att medborgare ska kunna fästa tilltro till informationens tillförlitlighet förutsätts att yttrandet har ett väl utvecklat rättsskydd. Det ställer krav på en stark upphovsrätt. Författarens/översättarens rätt att anges som upphovsman och att motsätta sig förvanskning av texten är central. Det måste vara tydligt vem som sade vad och hur han/hon sade det.

Vilket är viktigast – yttrandefrihet eller säkerhet?

Sverige brukar framhållas som ett föredöme när det gäller tryck- och yttrandefrihet. Verkligheten talar ett annat språk. Yttrande- och informationsfriheterna värderas uppenbarligen allt lägre. Alla ledande politiker säger sig älska dessa medborgliga rättigheter, men bortser man från vad som sägs och ser till vad som faktiskt görs blir bilden en annan.

Gång på gång framställs det som nödvändigt att avväga bort yttrande- och informationsfrihet till förmån för andra mänskliga eller samhälleliga intressen. Ett som ofta åberopas är svenskens behov av säkerhet. Argumentet är lika gammalt som demokratin själv. För mer än 200 år sedan påpekade Benjamin Franklin att "*Medborgare som ger upp sina rättigheter i utbyte mot säkerhet har snart varken det ena eller andra.*"

Från riksdag och regering har i en strid ström kommit förslag, beslut och utredningar om skärpta statliga tvångsmedel, fler yttrandefrihetsbrott, filtrering av Internet, förbud mot yttranden som kan glädja terrorister, ett skärpt fotoförbud och mängder av lagregler som inskränker offentlighetsprincipen. Den senare – medborgarnas rätt att ta del av allmänna handlingar – framstår nu som i det närmaste avskaffad vad gäller den information myndigheter förfogar över i elektronisk form.

Under föresatsen att stärka yttrandefriheten utreds möjligheterna att göra grundlagarna mer teknikoberoende – när slutsatsen gång på gång blir att de grundläggande principer och den rättssäkerhet Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen ger uttryck för, dvs. censurförbud, meddelarskydd, etableringsfrihet, särskild ansvarsordning och särskild rättegångsordning, kan inte behållas om grundlagarna görs teknikoberoende. Likväl fortsätter utredandet.

Författarförbundet ser med tilltagande oro på denna urholkning av lagstiftningen om yttrande- och informationsfriheterna.

Behöver Sverige ytterligare tvångsmedelslagstiftning?

Författarförbundet kräver en parlamentarisk utredning som ser över den senaste tidens tvångsmedelslagstiftning och vilka konsekvenser den fått för tryck- och yttrandefriheten.

Författarförbundet manar till försiktighet vad gäller införandet av skärpta statliga tvångsmedel som buggning, telefonavlyssning, FRA:s internet-övervakning, lagring av mobil- och datatrafik med mera. Deras effekt är given. De hämmar människors benägenhet att utnyttja sin yttrande- och informationsfrihet, inte minst att agera som meddelare till journalister. Att söka eller sprida kontroversiell information eller avvikande åsikter framstår nu som alltmer riskabelt. Att ha kontakt med i någon mening radikala personer likaså. Uppgifter om sådana kontakter kan fastna i maktens databaser och hur de kommer att tolkas i framtiden blir omöjligt att förutse.

Författarförbundet kräver lagstiftning där husrannsakan mot redaktioner endast kan medges i undantagsfall och endast efter beslut av domstol där medborgarna företräds av ett rättsligt ombud med uppgift att bevaka källskyddet. Om en dator sedan ska genom-sökas bör en oberoende expert med tystnadsplikt ta fram de relevanta uppgifterna – inte ett kommatecken mer – åt polisen.

Att åklagaren vid en förundersökning får beordra husrannsakan på en redaktion för att gå igenom den information som finns där – i praktiken genombryta källskyddet – är ingen nyhet. En nyhet är däremot de lärdomar vi fått dra av senare års rättsfall, nämligen att

medborgarna inte kan åberopa sig på grundlagsskyddad meddelarfrihet och anskaffarrätt i samma utsträckning i IT-samhället som de har kunnat i det gamla papperssamhället.

Författarförbundet kräver att filtrering av information annan än sådant som skadar Internet i teknisk mening, t ex virus och skräppost, endast får ske med stöd av lag och efter domstols godkännande.

Staten måste ta ansvar för att yttrandefriheten ska råda även på Internet. Marknaden kan inte lösa problemen med filtrering som hinder för yttrandefrihet.

Vilket är viktigast – yttrandefrihet eller personlig integritet?

Författarförbundet värnar om den personliga integriteten, men vill varna för att detta intresse slentrianmässigt åberopas som motiv för inskränkningar i yttrande- och informationsfriheterna. Bara när risken för integritetskränkningar är uppenbar kan den – på det sätt som förtalsbestämmelserna gör – tillåtas inskränka möjligheterna till en fri och öppen debatt.

Författarförbundet kräver att lagstiftaren säkerställer författarens ensamansvar även vid framställning av böcker med print on demand-teknik. Idag faller sådan framställning sannolikt utanför TF:s skyddsområde eftersom boken inte mångfaldigas. Däremot skyddas print on demand-databasens innehåll genom att YGL:s s k databasregel pekar ut databasens ägare – oftast någon annan än författaren – som ansvarig utgivare för databasen.

Författarförbundet kräver att möjligheten att med grundlagsskydd yttra sig via Internet kommer fler till del genom att kostnaden för ett utgivningsbevis sänks. Idag kostar ett utgivningsbevis 2 000 kr vilket sannolikt minskar antalet som söker utgivningsbevis.

Författarförbundet kräver att det nuvarande stödet till kulturtidskrifter värnas och utvecklas för att säkerställa en fri debatt.

Författarförbundet är positivt till ett teknikoberoende tidskriftstöd som möjliggör debatt i såväl tryckta tidskrifter som nätpublikationer. Vid fördelningen av stöd bör i huvudsak de tidskrifter prioriteras som inte är hel- eller delägda eller till betydande del finansieras av en kommersiell aktör för att säkerställa bredd i debatten, samtidigt som det huvudsakliga skälet för beviljande av stöd bör vara den aktuella tidskriftens kvalitet. Författarförbundet anser nämligen att det kan finnas en motsättning mellan kommersiell bärkraft och konstnärlig kvalitet eller frihet.

Författarförbundet har under en rad år sett en oroväckande utveckling vad gäller kulturskribenternas situation och vill peka på att stödet till kulturtidskrifter, utöver de bidrag som i särskild form ges till enskilda kulturjournalister, har stor betydelse också för dem som skriver i kulturtidskrifter. Författarförbundet ser det som viktigt att fria röster i debatten säkerställs, röster som är oberoende av direktiv från kommersiella aktörer.